

Примљено: 29.01.2015.			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	306		

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
У НИШУ

На седници Наставно-научног већа Природно-математичког факултета у Нишу, одржаној 28.01.2015. године, Одлуком бр. 97/2-1, именовани смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације „Улога планинских туристичких центара у укупном туризму Србије“ кандидата мр Марије Братић, асистента на Департману за географију, Природно-математичког факултета, Универзитета у Нишу. После прегледане приложене докторске дисертације подносимо

ИЗВЕШТАЈ

1. Подаци о кандидату

Мр Марија Братић рођена је у Нишу 14.10.1982. године, где је завршила основну и средњу школу са одличним успехом. Школске 2000/2001. године уписала је Природно-математички Факултет у Нишу, на Одсеку за географију и туризам. Дипломирада је децембра 2005. године чиме је стекла звање Дипломирани географ-туризмолог. Последипломске стурдије на смеру Туризам и екологија уписала је 2006. године на Филозофском факултету у Источном Сарајеву. Магистарску тезу под називом „Туристичко географска анализа Старе планине у функцији развоја туризма.“ одбранила је 21.07.2010. године. Од октобра 2008. године запошљена је на Природно-математичком факултету у Нишу, на Департману за географију, као асистент за ужу научну област Друштвена географија. Тренутно ради на том радном месту и изводи вежбе из предмета у оквиру уже научне области.

2. Структура докторске дисертације

Докторска дисертација има укупно 327 страна, урађених у десет поглавља. Садржај тезе обухватио је 22 слике, 9 карата, 14 графика и 108 табела, речник појмова, прилоге и литературу. Литература је наведена као цитирана, коришћене су и интернет адресе. Поглавља су методолошки структурирана и изложена следећим редоследом:

1. Увод
 - Временски оквир истраживања
2. Карактеристике развоја савременог туризма Србије
3. Просторни размештај планинских туристичких центара
4. Туристички потенцијали развоја планинских центара
5. Материјална основа инфра и супра структуре планинских центара
6. Туристички промет планинских центара

7. Туристичка валоризација планинских туристичких центара
8. Перспективе развоја планинских центара и планинског туризма
9. Закључак
10. Литература

У **Уводном разматрању** је истакнут значај и улога планинских туристичких центара у укупном туризму Србије. Битан део овог рада, указаће на величину улоге афирмисаних планинских туристичких центара Србије у туризму, као и на начин приказа поменутих центара на туристичком тржишту. Приликом анализе досадашњег развоја планинских центара Србије коришћени су различити статистички подаци, а исказан је и значај метода анализе и синтезе, као и картографског метода и теренског рада. Постављене су опште и посебне хипотезе, које су дале јасну и конкретну реализацију задатих циљева и предмета у раду. Примарни циљ рада односи се на сагледавање места и улоге планинских центара у укупном туризму Србије. На основу тога сагледан је досадашњи развој туризма, али су и дати значајни доприноси за њен будући развој.

У другом поглављу -**Карактеристике развоја савременог туризма Србије**, указао је да савремени туризам представља кретање и потрошњу људи изван места сталног боравка у циљу одмора, опоравка, разоноде, упознавања простора, културног обогаћивања и томе слично. Такође, у другом поглављу се указало на знатне компаративне предности које Србија има за развој туризма (природне и антропогене). Указано је и на њене недостатке у погледу материјалне инфра и супра структуре развоја туризма планинских центара. Извршено је упоређивање, тј. обим и структура промета у Србији, према оствареним ноћењима по врстама туристичких места (бањска места, планинска, главни административни центри, остала туристичка места и остала места).

У трећем поглављу -**Просторни размештај планинских туристичких центара**, указано је на најбитније елементе туристичке валоризације најзначајнијих планинских центара Србије: Таре, Златибора, Голије, Дивчибара, Копаоника, Старе планине и Бесне кобиле, које већином представљају значајне планинске дестинације са офромним потенцијалима за развој зимског и летњег туризма. Посебан акценат се ставио на природне туристичке вредности које представљају основу туристичких кретања према овим планинским центрима. Уз помоћ картографског метода објашњена је удаљеност ових центара од главних дисперзивних зона и могућност повезивања ових планинских центара Србије са земљама из суседа (Бугарске, Македоније, Босне и Херцеговине ...).

У четвртном поглављу -**Туристички потенцијали развоја планинских центара**, указао је на сложеност природних карактеристика планинског простора Србије. Богатство и разноврсност Рељефа и геоморфолошких облика планинског простора Србије погодује и омогућава развој различитих облика туризма. Анализом климатских елемената утврђена је погодност климе за развој појединих облика туризма. Климатске карактеристике условљене су специфичношћу рељефа и географским положајем. Исказана је значајност снежног покривача, који представља један од водећих елемената у развоју зимске туристичке сезоне на планинама. Специфичност хидрографских вредности исказан је кроз њене најзначајније факторе на планинским просторима, као

што су подземне воде, речни токови и природна и вештачка језера, као и термални извори који се налазе у подножју већег броја наших афирмисаних планинских туристичких центара и пружају могућност за спајање више различитих врста туризма. Биогеографске туристичке вредности сагледане су кроз специфичне ендемичне и реликтне врсте, као и многа заштићена природна добра која се налазе на планинским центрима и у њиховим Националним парковима, као и у парковима природе који су донешени законом од стране Државе. Такође, у овом делу су дате основне смернице антропогених вредности планинских туристичких центара Србије, као и демографске карактеристике које се односе на развој, размештај и структуру насеобинске популације својстава у функцији конципирања одрживог развоја туризма, сложеност простора и друштвено-економског феномена у нашим условима која имају посебна места и значај у изучавању планинског простора Србије и развоја туризма у њему. Дате су основне смернице етнографских и манифестационих вредности изучаваног простора, као и значај развоја села у подножју планинских центара.

У петом делу-**Материјална основа инфра и супра структуре планинских центара**, дате су предности и недостаци планинског простора Србије. Посебна пажња у овом делу рада обратила се на инфра структуру планинског простора, на њену изграђеност, како у погледу смештајних објеката, тако и њене изграђене терене за спорт и рекреацију који погодују развоју зимске туристичке сезоне. Ту се мисли на ски стазе, жичаре, ски лифтове, топове за оснежавање терена за развој скијашке сезоне. Кроз објекте супра структуре сагледани су угоститељски објекти и објекти за забаву на планинама Србије.

У шестом делу-**Туристички промет планинских центара**, сагледан је у четрдесетогодишњем периоду. У овом делу смо говорили о првим посетама планинских центара Србије па до данас. Такође, дате су посете туриста, као и њихова ноћења на водећим планинским центрима у Србији, као што су Златибор, Тара, Копаоник, Златар и Дивчибаре и Стара планина. Извршена је компарација и упоређивање, где се дошло до закључка да је највећи туристички промет поседују планине Златибор и Копаоник и да у последњих пар година полако почиње да им се приближава и Стара планина. такође је закључено да домаћи туристи у нашим планинским центрима заузимају 90%, док само 10% заузимају страни туристи. И у сагледаваном четрдесетогодишњем периоду највећи број остварених ноћења страних туриста бележи Златибор, а одмах иза њега Копаоник.

У седмом поглављу-**Туристичка валоризација планинских туристичких центара**, сагледана је кроз интерне и екстерне факторе планинског простора Србије, дате су оцене на основу ових фактора и извршено је рангирање планина по степену атрактивности простора, њиховом географском положају и удаљености од матичних места. Такође извршена је и SWOT анализа уз помоћ које се могу видети снага, слабости, недостаци и шансе развоја одређених планинских центара у Србији.

У осмом поглављу -**Перспективе развоја планинских центара и планинског туризма**, објаснили смо кроз дефинисање кључних сегмената гостиију, као и носећи капацитет. носећи капацитет сагледан је кроз вредност индекса туристичке функционалности на основу кога се показао број лежајева на 100 домицилних становника; и кроз коефицијент туристичке локализације који представља један од

показатеља на основу чијих вредности се може утврдити туристички промет и концентрација туриста током туристичке сезоне.

Девето поглавље је **Закључак**, где су истакнути закључци до којих се дошло у раду.

Десето поглавље је **Литература**, наведено као цитирана, коришћена издања и интернет адресе.

3. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања, докторске дисертације односи се на теориски, научно-методолошки, мултидисциплинарни приступ утврђивања вредности и значаја географског и туристичког метода, као и теренског истраживања планинског простора Србије, у циљу адекватне практичне примене. Афирмисани планински туристички центри представљају високе планине преко 1.200 m, које представљају важну природну атракцију, на коју су ослоњене туристичке развојне амбиције општина попут Чајетине, Бајине Баште, Нове Вароши, Бруса, Књажевца, Власине, Пирота, Зајечара, Ваљева и других. Развој туризма и комплементарних делатности треба да омогући економски развој подручја и његову демографску ревитализацију. Посебна пажња у изради докторске дисертације је концентрисана на анализи емитивних регија, као генератора тражње, а затим на атрактивни потенцијал рецептивних регија, као туристичких одредишта.

Примарни циљ ове докторске дисертације представља, сагледавање места и улоге планинских центара у укупном туризму Србије. Реализација овако постављеног циља захтевала је сагледавање досадашњег развоја туризма, али и дала значајан допринос његовом будућем развоју. Перспективе даљег развоја туризма подразумевале су конкретну примену развојног концепта у просторној стварности, односно сагледавање даљег развоја кроз призму одрживости. Овакав услов захтевао је да се током рада стално рефлектују три конститутивна елемента одрживог развоја: економска, друштвена и еколошка одрживост. Секундарни научни циљ може се дефинисати као обогаћивање теорије географске науке новим садржајима о планинском простору Србије, до којих се дошло у току израде докторског рада. Практичан циљ истраживања садржан је: (1) у могућности коришћења досадашњих сазнања у дефинисању најзначајнијих појмова, као и идентификовању промена које су настале у досадашњем туристичком развоју; (2) у коришћењу сазнања о детектованим променама у циљу њиховог утицаја на даљи туристички развој. На основу свега тога, али наравно и обиља статистичке грађе, учињен је покушај да се докаже општа хипотеза која се заснива на постулату да примена опште прихваћених стандарда у развоју и уопште планирању развоја туризма у планинским центрима Србије мора бити заснована на принципима одрживог развоја, који, у исто време, представља и оптимални модел развоја.

4. Очекивани научни допринос

Туристичко географско проучавање је важан стваралачки процес приликом просторних истраживања туризма. Она, полазећи од прикупљених чињеница и њиховог просторног распореда, тежи да објасни туристички релевантне феномене и процесе. Имајући то у виду, овај рад представља покушај да се, помоћу одговарајућих концепција

и метода истраживања, на логичан начин објасне промене у просторно-функционалном развоју планинског простора Републике Србије. У раду је акценат стављен на опште принципе и законитости који управљају емпиријски аспект развоја туризма на планинама Србије, односно на проучавање простора у којима је туризам доминантан агенс трансформације и организације простора.

Туристичко-географска проучавања заснивају се на примени више модела и метода истраживања међу којима доминирају: географски, картографски, генетски, историјски... Прикупљена грађа, о планинском простору Србије, је селективно презентирана и структурирана на систематичан и логичан начин. На такав начин стекао се увид не само у туристички потенцијал планинског простора већ смо могли и да детектујемо где и како се развио туризам и на ком ступњу се налази. Оваква истраживања дала су јасну представу о укупном туристичком потенцијалу, што овој докторској дисертацији даје и одређену апликативну вредност.

Научни допринос приложене докторске дисертације огледа се у томе што је на целовит, логичан и на принципима класичног туристичко-географског проучавања презентован укупан туристички потенцијал планинског простора Србије. Створена је јасна представа о томе који су делови Србије атрактивни за развој овог мотивског облика кретања и сходно томе представљен је план усмеравања релевантних туристичких инвестиција. Посебно је, у докторској дисертацији, третирана проблематика одрживог развоја туризма, што нам показује степен актуелности и научне оправданости теме докторске дисертације.

Кандидат има радове објављене у међународним и домаћим часописима:

Радови објављени у међународним часописима:

1. Радивојевић А., Павловић М., Филиповић И., **Братић М.**, Ђорђевић М., Станковић М., Ђорђевић Д. (2012): „*Characteristics of mineral, thermal and thermomineral waters of Carpatho - Balkanides Region (Eastern Serbia): The potentials and possibilities of their exploitation*“, Technics Technologies Education Management, Journal of society for development of teaching and business processes in new net environment in B&H, No3, 2012. ISSN 1840 -1503 - (M23)
2. Филиповић И., Ваљаревић А., Ђорђевић М., Павловић М., Радивојевић А., **Братић М.** (2013): „*Cartographic method and validity of computer aided cartographic generalization of river flows*“, Technics Technologies Education Management, Journal of society for development of teaching and business processes in new net environment in B&H, No1, 2013. ISSN 1840 -1503 - (M23)
3. Петровић Ј., **Братић М.**, Живковић Ј.(2012): „*Одрживи туризам на простору Старе планине*“, Теме 2773 - 786, No2, 2012., (<http://teme.junis.ni.ac.rs/teme2-2012/teme%202-2012-20.pdf>) (M24)

Радову у домаћим часописима од националног значаја:

1. **Братић М.**, Петровић Ј., Живковић Ј.(2011): „*Стање и перспективе развоја туризма на простору Старе планине*“, Економске теме 2/2011, Економски факултет, Ниш, 323 - 337(М51)
2. Радивојевић А., Миловановић М., Братић М., Стричевић Љ., Милић Д.Ј., (2014): Савремене демографске промене и проблеми на територији града Ниша, Гласник Антрополошког друштва Србије, Вол 49, ISSN 1820-8827, COBISS.RS-ID 232816135 (in press) (М52)

Учешће на међународним конференцијама и конгресима:

1. Ђекић Т., Лукић Ј., **Братић М.** (2009): „*Последица угрожавања животне средине у индустријским подручјима Србије*“, Заштита животне средине у индустријским подручјима, Косовска Митровица, 2009.
2. **Братић М.**, Илић Б., Живковић Ј. (2010): „*Туристичко – географски положај Старе планине у функцији развоја туризма*“, Други конгрес Географа Србије, Зборник извода, Нови Сад, 2010.
3. Ђекић Т., Живковић Ј., **Братић М.** (2012.): „*Географски положај као фактор привредног развоја Сврљшког краја*“, Проблеми и изазови савремене географске науке и наставе, Међународни научни скуп, 2012.(393 - 402), (М33)
4. Савић З., **Братић М.**, Стојиљковић Н.(2012.): „*Рекреативни туризам, организација зимовања и летовања са аспекта наставе активности у природи*“, Спортске науке и здравље, Република Српска, Босна и Херцеговина, 2012.(ISSN2232-822X) (М33)

Закључак и предлог комисије

После прегледа приложене докторске дисертације, Комисија закључује да мр Марија Братић испуњава све услове предвиђене Законом о Универзитету* и Статута Природно-математичког факултета у Нишу, за одбрану докторске дисертације, под називом "**Улога планинских туристичких центара у укупном туризму Србије**". Докторска дисертација је из области друштвене географије, научно заснована и веома актуелна са теоријског и практичног значаја. Специфичност предмета истраживања захтевала је сврсисходно интегрисање резултата различитих научних дисциплина попут физичке географије, картографије и туризма. Коришћен је метод анализе и синтезе који се односи на сложеност планинског простора Србије. Сложеност проистиче из многобројних узрочно-последичних веза и односа као и система међусобно функционалних веза у околном геопростору.. Методом анализе констатују се промене и процеси најважнијих елемената досадашњег туристичког развоја, односно анализом је омогућено изучавање појединих промена које се дешавају у проучаваној територији.

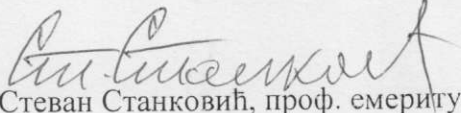
Допринос докторске дисертације, огледа се у компарацији и анализи постојећих туристичких центара у Србији. Такође, сагледани су и туристички центри који би могли у будућности да пркосе данашњим водећим планинским центрима попут Копаоника и Златибора.

Кандидат мр Марија Братић је резултате својих истраживања објавила у међународним часописима (2 рада М23 и 1 рад М24), у домаћим часописима, као и на учешћима на међународним и домаћим скуповима.

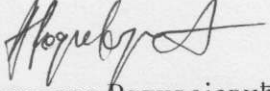
• • •

Уважавајући изнете ставове и мишљења, компетентност и оспособљеност кандидата да се бави научним радом, као и чињеницу да су задовољени сви Законом и Статутом предвиђени услови, комисија предлаже Наставно-научном већу Природно-математичког факултета, Универзитета у Нишу да прихвати Извештај о предлогу и оцени докторске дисертације „ Улога планинских туристичких центара у укупном туризму Србије“ и да одобри јавну одбрану.

Комисија:

др Стеван Станковић, проф. емеритус,
Географског факултета
Универзитета у Београду.

др Вукашин Шушић, ван. проф.
Економског факултета
Универзитета у Нишу.

др Александар Радивојевић, ван. проф.,
Природно-математичког факултета,
Универзитета у Нишу.